

EDİTÖRE MEKTUP

Türk Tıp Dilinin yazılarda ve konuşmalarda kullanmadaki bazı çarpıklıklar

Muttalip Ünal*

Sayın Başkan

Türk Tıp Dilinin yazılarda ve konuşmalarda kullanmadaki bazı çarpıklıklar beni yıllardan beri rahatsız etmektedir. Bunu sözlü olarak çok kez dile getirdim. Bir kez de size yazıyla iletmek istiyorum.

Geçenlerde Sheraton Otelinde cerrahi günleri vardı. Konu mide kanseri. Konuşmacılar konularıyla ilgili bilimsel verileri sıralı verdiler ve uygun yorumlarını yaptılar. Kullandıkları dil karmaşık bir Türkçeydi. Yabancı dillerden devşirme sözcükler, birbiri ardısına gelmekteydi. Yeri geldiğinde sörvayvıl veya sörvü diyordu İngilizce bilen, Fransızca okuyan sürvi diyordu. Sayklotron, siklotron, aktivite, efektif veya efektifnes, benzeri sayısız sözcük. Bunlara karşılık sağkalım, etkinlik gibi ne kadar güzel ve yerleşmiş sözcüklerimiz var.

Benzer söyleyişler Ulusal Cerrahi Dergisi 232;4-...;2007 sayısında da göze çarpmaktadır. “İntestinal obstrüksiyon, Minimal distansiyon, dilate barsak, sıvı replasmanı, anastomoz distalinde efferent barsak segmenti,.. jejinumlu gastrik by pas sonrası invajinasyon”, gibi .

Eskiden bilimsel veya edebiyat yazılarımız ve konuşmalarımız Arapça ve Farsça sözcük ağırlıklıydı. Sonraları, daha doğrusu İkinci Meşrutiyetten sonra özellikle tıpta Fransızca sözcükler kullanılmaya başlandı. Ama yine de organ adları Arapça, rie, zatürrie gibi, kullanılıyordu. Devrimlerden sonra bütün organ adları Türkçe, akciğer gibi, söylenip yazılmaya başladı. Hikâye, roman gibi yazılar da Türkçe ağırlıklı oldu. Dilde devrim, öz Türkçecilik akımıyla dile pekçok yeni sözcük girdi. Bunların bir bölümü hemen tuttu ve günlük kullanıma girdi. En güzel örneği müdde-i umumi karşılığı savcı sözcüğü. Bir bölüm sözcük de günlük konuşmada halk ağzına yerleşemedi.

İkinci Dünya Savaşından sonra İngilizce önce teknik terimlerle hemen bütün dünya dillerine girmeye başladı ve sonra da özellikle Türkçede giderek önce bilimsel yazılara sonra yavaş yavaş günlük konuşma diline “bay bay”, “çav”, “okey” biçiminde yerleşti. Hele televizyon ve cep telefonundan sonra halk diline de girdi. Halbuki Arapça veya Farsça sözcüklere karşılık ararken halk ağzından (Tarama Sözlükleri) yararlanıyordu. Galiba o kaynak da yavaş yavaş kuruyacak. Şimdilerde gazete başlıklarından yorumlara kadar hep İngilizce deyimler. Hele reklamlar, işyerleri tabelaları, yürekler acısı, yemek türleri sanki İngiltere veya Amerika’da gibiyiz. Daha da ilginç “shish kebab” diye yazıyorlar. Bu yozlaşma korkarım Tıp Fakül-

telerinde ders anlatırken kullanılan Türkçeye de geçecek. Bir vakitler ak-siller küraj diyordu bazı öğretim üye-lerimiz. Şimdilerde hala kullanıyorlar mı bilmiyorum. Ama artık İngilizce ağırlıklı konuştuğumuza göre pek işi-tilmiyordur.

Ben burada Öz Türkçe sözcüklerin kullanılmasını savunmuyorum; ancak Türkçe konuşalım, Türkçe yazalım di-yorum.

Özellikle yazarken daha dikkatli davranmamız için bazı önerilerde bu-lunmak istiyorum. Uygun görürseniz derginizde işleme koyabilirsiniz.

1- Öncelikle her sözlü ve yazılı bil-diride Türkçe anlatıma özen gösteril-melidir. Bir cümle içinde hem arapça hem de öztürkçe sözcükler kullanılma-sı göze ve kulağa pek hoş gelmemek-tedir. Ayrıca yazım kurallarına, bizler doktorlar olarak, pek dikkat etmeyiz. Ama okuyucu, özellikle bilen okuyucu, buna her zaman göz yummaz. Bu nedenle başka ülkelerde üniversite

hastanelerinde ve hatta devlet hasta-nelerinde sekreterler düzeltmenlik görevi yaparlar. Yazarlar ise böyle bir denetimden, düzeltmeden geçmeden yazıyı dergiye ya da yayınevine gön-deremez. Bu bir alışkanlık, uyulması gerekli bir kural olmuş. Yazıldığı dilde karışık ifadeler kullanılmışsa yaptırım olarak dergiden veya yayınevinden ya-zının yeniden yazılması için geri gön-derilmesi veya yayınlanmaması gibi bir tepki gelir. Bunlar anadile saygı ifadesidir.

2- Ülkemizde hastanelerde yazım uzmanlarının görevlendirilmeleri pek kolay olmasa gerek. Hemşire, sekreter ve personel kılığında bir de Türkçe ustası görevlendirmek olanaksız (ola-naklı durum harika olur ama), görün-mektedir. Buna karşılık yayınevleri ve dergiler benzer uzmanları kullanabilir ve görevlendirebilirler.

3- Anatomi terimleri için ulusla-rarası bir kural vardır ve kabul edil-miş Latince deyimler kullanılır. Lenf

nod değil, bizde anatomi derslerinde de okutulduğu ve yazıldığı gibi lenf nodülüdür. İngilizce etkisi altında hemen hemen her konuşmacı, hatta yazar, lenf nod demektedir. Benzer olarak “minimal invaziv yöntemler” “konvansiyonel girişim, konvansiyone-l ekartör” gibi karmaşık dili bir yazı-nın her paragrafında görmek olasıdır.

4- Uzman yetiştiren her bölümde öğretim üyeleri yardımcılara yaza-cakları veya yazdıkları her konuda dik-katli olmalarını öğütler ve hele bir de yazılanları gözden geçirirlerse, başarı-nın önü açılır.

5- Derginizdeki 17 maddeyi içeren “Yazım Kuralları”na bir de 18. madde olarak “Türkçe ifade ve yazım kuralla-rına uyma zorunludur” diye eklenirse, anadil kullanımına büyük katkıda bu-lunulmuş olacaktır.

Sayın başkan, saygılar sunuyor ve başarılarınızın sürekli olmasını diliyo-rum.